

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲԱՅՆՈՐԳԱՅՐՈՆԹԻՆ

Ամբողջ 28րդ տարեշրջանի (1912 օգոստոս-1913 յուլիս) բաժ. նորագիրեն է 20 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանգ. ԿԱՆԻՍԿԱՆ և Սաւան քաղաքացիներն է 2 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆր. : Նամակ կամ գրամ գրելի այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Arménia
MARSEILLE (France)

ԻՆ ՏԱՐԻ

Թիւի 14

1912 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6 ԴՆ.

(Հ. Յ. 1912 Հոկտեմբեր 24)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Իմացորութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կա- մասարժիւնը կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պար- տուր չէ վերագործունէն չհրատարակուած ձեռագիրները: Գանձուցաններ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Գանձուցան 1 միլիգրամը 1 սանդիկովործէ 1 գրութիւնը 2 սանդիկով:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadie, 17.

ԲՈՎԱՆ ԴԱՅՈՒԹԻՆ

Բարեկրօնական շուրջ պատերազմ. — Նամակներ Թիւրքիայէն (Կ. պոլիս). — Պայքանեան պատերազմը. — Զանազան լուրեր. — Նախագահութիւններ կոտորածի դէմ. — Տեղափոխումներ միջնորդութիւնը. — Օսմանեան նոր նախարարութիւնը. — Նախկին-սուլթան Ապտիլ-Համիտ Կ. պոլիս բերում. — Վերականգնում. — Ծանոցումներ:

ԲԱՐԵՆՈՐԳԱՅՐՈՆԹԻՆ ԾՈՒՐԶԸ ՊԱՅՄԱՆԱԶՄ

Հոկտեմբեր, 17 հոկտ. 1912

(Շաբ. 13րդ քուէն եւ վերջ)

Մեծ Պետութեանց առ թուրքիա մատուցած հաւատարմանն օթին կա- տարեալ պատճենը հետեւեալն է.

« Ստորագրեալքս՝ Աւստրիա-Հուն- գարիոյ, Մեծ Բրիտանիոյ, Դաղիոյ, Ռուսիոյ և Գերմանիոյ դեսպանները՝ իրենց իւրաքանչիւր կառավարութե- նէն հրահանգ ստացած են որ Բ. Դրան յայտնեն թէ հինգ պետութիւն- ները բարեկարգութիւններ մտցու- նելու համար թուրք կառավարու- թեան հրապարակաւ ծանուցած մը- տադրութիւնը նկատի կառնեն և թէ իրենք Բ. Դրան հետ անմիջապէս պի- տի բանակցին Պէրլինի դաշնադրու- թեան 23րդ յօդուածին ինչպէս նաեւ 1880ի բարեկարգութեան օրէնքի ոգւոյն համաձայն այն բարեկարգու- թիւններուն վրայ որոնք եւրոպական Թուրքիոյ վարչութեան պէտք են և նաեւ այն միջոցներուն վրայ որոնք կարող են անոնց իրականացումը ապահովել ի նպատակ բնակչաց, հաւաստելով հան- դերձ որ բարենորոգումները օսմա- նեան կայսրութեան ամբողջութիւնը չը պիտի խանգարեն: »

Հինգ պետութեանց դեսպաննե- րուն այս հաւաքական յայտարարին Բ. Դրան տուած պատասխանը.

« Հոկտ. 10 թւականաւ զեկոյցին որ Նորին Վսեմութիւններ Աւստրիա- Հունգարիոյ, Մեծ Բրիտանիոյ, Դաղ- ղիոյ, Ռուսիոյ և Գերմանիոյ դես- պաններն իրենց իւրաքանչիւրի պատ- կանած կառավարութեան կողմանէ հրահանգուած էին Բ. Դրան հաղոր-

դել, ստորագրեալը՝ Ն. Վ. Սուլթանի արտաքին գործոց նախարարը՝ պատիւ ունի ինչեցեւելու Նորին Վսեմութեանց, ինչպէս իրենք ևս պիտի բարեհաճին հաւանելու, թէ կայսերական կառա- վարութիւնը արդէն եւրոպական Թուրքիոյ նահանգներուն պատշաճ բարենորոգումները գործադրելու պէտքը ճանչցած է:

Կայսերական կառավարութիւնը այդ բարենորոգմանց նկատմամբ աւե- լի ևս համոզուած է ու մտադիր է զանոնք մուծանել անկախաբար ու ինչե օտար միջամտութենէ և կը յուսայ որ այս պարագաներու տակ անոնց գործադրութիւնը չպիտի խուսափի երկրին ծաղկման և տըն- տեսական զարգացման ծառայելու, ապահովելով ըստ Օսմանեան Սահ- մանագրութեան ազատ ոգւոյն՝ կայսրութեան այն կողմի բնակչաց միաբանութիւնը և բարի ներդաշ- նակութիւնը:

Պէտք է նկատի առնել թէ մինչև հիմայ այս նահանգներու ներքին կա- ցութիւնը բարեօրոգելու համար կա- տարեալ զանազան ջանքերը չար- տադրեցին այն բոլոր պատուը որ արդար էր յուսաւ և յապաղման գլխաւոր պատճառներէն մին է ան- տարակոյս շարժման կեդրոններէ բլդ- խած եղեռնական թշնամութիւններու ծնունդն եղող խռովութիւնը և ան- ապահովութիւնը, որոյ ճշմարիտ նը- պատակը բացորոշ է:

Սակայն և այնպէս կայսերական կառավարութիւնը կը դնահատէ բա- րեկամական նպատակը այն յայտա- րարութեան զոր մեծ պետութիւն- ները ներկայ կացութեան նկատմամբ յարմար դատած են իրեն ընել: Բոլորով սրտիւ կընկերակցին անոնց այն ջանքերուն զոր կստանան հե- ռացելու համար ընդհարման վը- տանգը, որոյ հետեւանքը ձախողակի մեծ աղէտներու պիտի առաջնոր- դէ, և քաղաքակրթեալ աշխարհի պարտքն է այդ արգելիչ հաշտարա- ըութեան բոլոր միջոցներով:

Կայսերական կառավարութիւնը

զիտակից է թէ այդ կէտն է որ մեծ պետութեանց մարդասիրական գոր- ծին մէջ առաջնորդող հանդիսացած է այն ահաւոր ինքրոյն առջև որուն լուծումը կը փնտռեն:

Յիրաւի, առանց առարկելու սա իրողութեան դէմ թէ Պէրլինի դաշ- նադրի շատ մը պայմանները գոր- ծադրուեցան իրենց տառին և ոգ-ւոյն անհամաձայն կերպով և թէ այս եղանակաւ Օսմանեան շահերը շատ մը դէպքերու մէջ չարաչար մնա-ւեցան, և առանց քննելու թէ մինչև ո՞ր աստիճան 23րդ յօդուածը կրնայ պահած լինել ուրիշ յօդուածներէն աւելի իրական արժէք մը, կայսերա- կան կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ ինքնաբերաբար սա որոշումը ստանձնած է, այն է 1880ի օրինագի- ծը իւր բոլոր պատմական ամբողջու- թեամբ Բարլոմանի յաջորդ. նիստի բացման և կայսերական հաճութեան ենթարկել, համաձայն կայսրութեան հիմնական արքունի հրովարտակին:

Մեծ պետութիւնները կրնան հա-ւատարմութիւն ըլլալ թէ այն օրէնքը հրա- տարակուածին պէս՝ կայսերական իշ-խանութիւնները ամենայն հոգածու- թեամբ պիտի գործադրեն: Բոլորովին անարգար պիտի ըլլայ եղբակացու- նել անպէտք մէջ տեղի ունեցած ան- հոգութիւններէն կամ խուսափումե-րէն, որոնք աւելի կամ պակաս ըն-դարոյս էին վարչական տարբեր գրու- թեան մը, թէ անցեալին այդ սխալներէն վերջնական կերպով չը պիտի հրա- ժարի և կամ անոնց նկատմամբ տա- րակոյսի մը պատճառաւ երկրին ինչ պէս նաեւ բնակչաց բացայայտ օգտէն դուրս ուրիշ միջոցներ պիտի փնտռէ: »

Ահա այս է պետութեանց ներկա- յացուցած հաւաքական մօքին հան- դիսաւոր պատասխանը: Եթէ մեծ պետութիւնները բոլորովին անտե-ղեակ լինէին Հայաստանի մէջ քանի մը տարիէ ի վեր և մասնաւոր հի- մայ գործադրուած արդարութեան և պահած կարգ ու կանոնին, եթէ չեմ սխալիր, ապագային համար Բ. Դրան իւր արտաքին գործոց հանճարեղ

նախարարին բերնով ըրած խոստում- ներն ու հաւատարմութիւնը շատ աւելի մեծ արժէք պիտի ունենային:

Կ. ՅԱԿՈԲՆԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՔԻԱԿԱՆ

Կ. պոլիս, 9/22 հոկտ. 1912

Վերջապէս Պալատնոս ընդհա- նուր պատերազմը իւր բոլոր արիւն- ունչտ ահաւորութեամբը տեղի ունե- նալու վրայ է եւրոպական Թուր- քիոյ օրէ օր նեղցող սահմաններուն վրայ: Թուրք մամուլը կը գրէ թէ Տաճկաստանի գոյութեան հարցն է որ նժարին մէջ նեւաւած է այս ան- դամ, և ներկայ պատերազմէն պար- տուած դուրս ելնելու պարագային՝ Ափրիկէն և Եւրոպան առ յաւետ դուրս նետուած, ասիական անշուք պետութեան մը վիճակին պիտի իջնէ անդամալիօրէն: Եւստոյն երկիրըն է որ զիրենք մղած է իրենց ամբողջ ուժի թափովը ասպարէզ նետուելու մղելու համար իրենց պատմական վերջին պատերազմը:

Ամեն կէտի վրայ մղուած պատե- րազմներով Թուրք սահմանազուլը փոթորկած է ներկայիս ահաւելի կեր- պով: Վիճենաէն թուրք-գարաւտա- ղեան պատերազմի հասած վերջին լուրերէ կը տեղեկանանք թէ տաճ- կական Թուրքի քաղաքը և սահմա- նազուլի բոլոր ամրացած կայան- ները Սելեուքուոց ձեռքը ինկած են. 6.000 Թուրքեր գերի ինկած են ու 3.000 թուրք գերիներ ալ Բոսկո- րիճա ժամանած են արդէն: Բաց աստի, Գարաւտաղքի տաւած են նաեւ 7.000 մովզէր հրացան, 800 վրան, 12 միթրայէօզ և 6 խոյր թնդա- նօթ: Մօնթենէկրեան բանակին ար- շաւասոր յաղթութիւններէն արբ- չիւ՝ Նիքիթա թաղաւորն ու Տանիլօ իշխանը գարաւտաղեան բանակատե- ղին թուրքական հողին վրայ փոխա- գրեր են: Պատերազմի թատերա- վայրերէն հասած հեռագիրները բազ- մաթիւ գիւղերու հրկիզումները կը գուժեն: Թուրք հրոսախուժներ խողխողած են շատ մը գիւղացիներ՝ նախապէս քիթերին կտրելէ յետոյ: Աւստրիա անօրինակ հսկայ զօրա-

շարժի մը սկսած է Նովի-Ռադարի
թրքական սահմանագիծին վրայ
Ռուսիա ալ իւր կարգին տենդադին
զինուորական պատրաստութեանց մէջ
է. Անգլիական տասնեակու մարտա-
նաւեր կրէտէի Սուտա ծովախորշը
ժամանած են, և 500 անգլիացի զին-
ւորներ արդէն ցամաք ելած են ի
կրետէ :

Սերպո-պուկար զինուորները ապ-
մական յատակագիծի մը համաձայն
Հասքով հաւաքուած են, միահաղոյն
օսման հոգը անցնելու և երկու
սուրի մէջ պաշարելու համար թըր-
քական բանակները :

30-45 տարեկան ոչ-խալաթները
պաշտօնական յայտարարութեամբ
զերծ ու ազատ հրատարակեցան
զինուորական ծառայութեան թէ՛ Պո-
ւոյ և թէ՛ Պաշտօններու մէջ :

Իտալիկները հաշտութիւնը ստո-
րագրուած ըլլալով, իտալացիները
սկսած վերադառնալ Թուրքիա :

Իթիլհատի օրկան « Ճէնէր » և
Իթիլհատի օրկան « Ալեմտար » թեր-
թերը դադարման դատապարտուե-
ցան : Հաւաստի աղբիւրներէ կը տե-
ղեկացուի թէ առ առաւել մինչև
չորս օր ընդհանուր բազմում մը
պիտի ունենան Պաշտօններ զինա-
կիցներուն և Թուրքիոյ զօրախում-
բերը, ու այն ատեն կարելի պիտի
ըլլայ միմիայն մօտաւորապէս կարծիք
մը յայտնել պատերազմի թանակ-
ներու վճարական յաշիւութեանց մա-
սին :

Թուրք թերթեր կը գրեն թէ
Տաճկաստանի մէջ հաստատուած
չուրջ 700.000 հեղինակապատկ-
ները որոնք միջբողոքներու նման կը
տարածուին և տղրուկներու նման եր-
կրին տնտեսական արիւնը կը ծծեն,
պէտք է անմիջապէս Թուրքիայէն
արտաքսել :

Հիւսէյին Հիւսէյին փաշայի նախագա-
հութեան ներքե կազմակերպուած
կարմիր Մահիկը այս պահուստ ար-
տասովոր գործունէութեան մէջ է :
Ունի 8 զինուորական հիւանդանոց-
ներ, 4 պոլիս 1.000, Լիւլէ Պուր-
կազ 20, Սէլանիկ 200, Էսթրնէ 200,
Սիւլայ 150, Եսնեա 100, Շգոտրա
100, համագումար 1.750 անկողիններ,
ըով և վեց կայարան-ճաշարաններով
Պոլիս-Էսթրնէ գծին վրայ : Առա-
ջին անգամուան համար 60.000 ոսկի
քուէտարկած է տրամադրել ընելու
ներկայ անհրաժեշտ պէտքերուն :

Էսթրնէն կը գրեն թէ կացու-
թիւնը ծայրայեղօրէն մութ է հոն և
բոլոր գործերը կեցած, միայն չրա-
ղացներն են որ կը դառնան ժողո-
վուրդը հասնող թերթերը կարգա-
լով ենթադրական կարծիքներով ու
սրճարանային դիւանագիտութիւննե-
րով ժամանակը կանցունէ :

Ներկայ պատերազմին հաշակումէն
ի վեր բոլոր քաղաքական շրջանակ-
ները իրենց աչքերը յառած են
Աւստրիոյ և Ռուսիոյ վրայ, ու ներ-
կայ վիճակին ամենէն վտանգաւոր
կողմը Աւստրիոյ և Ռուսիոյ դիրքն
է հանգեալ իրարու : Ահաւանական
չի նկատուիր նոյն իսկ ընդհանուր

պատերազմ մը, վասն զի Պաշտօննե-
րու մէջ արձակուած թնդանութիւնը
կը սպառնան մեծ պետութեանց
ուղղակի շահերուն :

Սիւլայի մէջ վար դրուած սերպ-
ապաշտութիւնը Պոլիս բերուեցան
այսօր, իւր բաղկանան մեծ թնդանութե-
ան, մեքենայով հրացաններ և մեծ
թուով սուսերէ :

Հեղինական նաւատորմը Ռեզվե-
դան պաշարած ու Լէճոս, Գուշ Ատա
և Գիոս կղզիներուն առջև սկսած է
ցոյցեր ընել :

Ռուսական մամուլը վերկերաւ շատ
ուշագրաւ լեզու մը սկսած է գոր-
ծածել Արևելեան խնդրոյն շուրջ և
կը զլլայ թէ 1878ին Ռուսիա վերջ-
նականօրէն չէ գրաւած Պոլիսը, ու
բով առաջը առած պիտի ըլլար
ներկայ արիւնահոս ապստամբու-
թիւններուն և պատերազմներուն :
« Նովոյե Վրէմի » կը գրէ թէ
Ռուսաստանի համար մեծագոյն վը-
տանդը Աւստրիան է, որուն հետ
պէտք է պատերազմիլ փրկելու հա-
մար Անգլիոյ կաշի, ուր բնակող
քրիստոնեայինքը՝ Հայերն և Ռու-
սերը՝ կրնան իրարմէջ Թաթարներէն
կամ Թուրքներէն, որոնց 4 պոլիս
մէջ նստող փառիշտ հիթէ ստիպ-
ւի հեռանալ Ստամպուլէն, թերևս կա-
րելի չըլլայ զսպել Կովկասի միւսի-
մանները ու Գիւրիստանի աւաղա-
կաբարոյ արիւնարբու ցեղերը որոնց
մէ կազմուած են Համիտիէ կոչուած
առաւ փախալ գունդերը և այլն :
Վերջապէս ամբողջ եւրոպական մա-
մուլը սկսած է մեծապէս շահագոր-
ծուիլ Արևելեան հարցով տես-
նենք սա հսկայ խմորումէն ինչ պիտի
ծնի :

Բոլոր այս իրերադարձութիւննե-
րը հայկական ազգային տեսակետով
քննելով, մեզի համար մաղթելի է որ
սա այնքան յեղիղուած բարեկար-
գութեան խնդիրը միանգամ ընդ-
միշտ լուծուի եւրոպական հակակշիւ-
մը ներքե, որմէ հաւասարապէս
օգտուին Թուրքիոյ բոլոր ոչ-խալա-
թողութիւնները ինչպէս և մենք՝ բա-
րեւելու համար մեր ազգային, տեղ-
տեսական և ընկերական կեանքի պայ-
մանները : Կովկասէն կը տեղեկացը-
նեն թէ Անգլիոյ վիստի Հայութիւնը՝
պատգամաւորութեան մը միջոցաւ
վեհ. կաթողիկոսին դիմելով Տաճ-
կաստանի Հայոց բարեկաւութեան
համար Պիլիքի դաշնագրի 61րդ
յօդուածին գործադրութիւնը Ռու-
սիոյ ջարհէն խնդրելու մասին թա-
խանած է :

Ներկայիս 4 պոլիս թուրք
զեկավարող շրջանակները բնազ-
դօրէն զգալով թէ արդիւնքը
ինչ որ ալ լինի, այս պատերազմը
աղիտաբեր պիտի լինի Թուրքիոյ,
պատասխանատուութիւնը սկսած են
մէկ մէկու վրայ ձգել, ըսելով թէ
այս պատերազմը տեղի պիտի չունե-
նար, բայց հայրենիքի դաւանանե-
րըն էին որ թիւաբաններն ինչ տը-
գէտ ժողովուրդը առայլ, հրահրե-
լով անոր կրօնա-ազգայնամոլական
զգացումները տարիներէ ի վեր ու

երկրին գլխուն բերին այս աղետը :
« Եւ պատերազմին աւարտումէն վերջն
է որ, կըսեն գլխինին երեքնեկով,
անոնց հաշիւը պիտի մաքրենք մեր
ձեռքով » : Տեսնենք ապագային ինչն'ը
գեռ վերապահած է այս դժբաղդ
երկրին գլխուն :

Իւսկիւտար

ՏԻՐԱՆ-ԹՈՐԳՈՒՄ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԳԻԱԿԵՆ

Կ. պոլիս 15/28 հոկտ. 1918

Ինչպէս նախընթաց թղթակցու-
թիւններովս հաղորդած եի, եւրո-
պական Թուրքիոյ բովանդակ սահ-
մաններէն Պաշտօններ ապստամբ-
միկներ Թուրքիոյ հոգը խուժելով
յառաջանալու վրայ են ամէն կող-
մանէ : Հոս թիւրք շրջանակներու
հոգեկան վիճակը գլխովին յուսա-
բեկ, վճատած և կատարեալ լքումի
մէջ է : Մակեդոնիոյ բոլոր ապագա-
կան կեդրոնները, երկաթուղոյ գի-
ծերը, կարեւոր քաղաքները, մէկիկ մէ-
կիկ, հասած պատուղներու նման, պու-
կար, սերպ, հեղին և քարատաղեան բա-
նակներու ձեռքը ինկած են. առաւել
կամ նուազ բուռն դիմագրութիւննե-
րէ վերջ Բրէշթինա, Սիւլայ, Սեր-
ֆիլէ, Անգլիանուպոլիս, Գըրգ Գի-
լիս, Լիւլէ Պուրկազ, Եսնեա և այլն
և այլն, իրենց գիւղախմբերով ու
սարքն հանգրծալ գրաւուած կամ
պաշարուած են այս պահուստ պա-
քանեան արշաւախումբերէն, որոնք
միլիոնաւոր սակոյ արժողութեամբ
ապագամթեր, թնդանութիւն, հրա-
ցան, 150.000 քիւլո պաքսիմաթ, կէս
միլիոն գրիւ ցորեն և բերաւոր
թիւրք զինուորներ գերի վարած են :
Բաւալի կիրճին մէջ Գարատաղցիք
զարհուրելի ջարդ մը տուած են
2.700 իսլամ ալպանցիներու ու
ընցմէ միայն 250 հոգի ազատուած
և վեց առ վեց չղթալակապ Բոսնի-
րիճա տարուած են : Պատերազմի
վայրերէն կը գրեն թէ Բրէշթինա, Սի-
լիթրովիցա, Թալլեւա, Իբեքի,
Սիւլայի, Նովի Բազարի ու Սիւլա-
նիոյ զանազան մասերուն մէջ սերպո-
քարատաղեան ոյժերը զարկած ըս-
պանած են առաւել քան 15.000
մահմետական ալպանցիներ՝ պաշը
պաշուգ զինուորներ, բաց ի կանոնա-
ւոր թիւրք զինուորներէն : Բոսնի-
րիճա մէջ Նիզովա թագաւորը Պու-
կարիոյ, Յունաստանի, Սերպիոյ ներ-
կայացուցիչներուն հետ ճաշելով թըն-
դանութի հարուածներով ողջունե-
րն յաղթութեան լուրերը, « Թուր-
քիոյ մահուան զողանլն է » աղաղակ-
ներով :

Անգլիանուպոլիս, Գըրգ Գիլիսի
պաշարումները թշնամիէն իբր վերջին
պատուաւորներն որոնք կը պատնի-
չէին Պոլիսն ու եւրոպական Թուր-
քիան, խորապէս ցնցած է զիրենք :
Ինչ՞՞ անխելքներ որոնք չեն գի-
տեր թէ վրէժխնդիր Աստուած նախ
յիմարացուցանէ ու ապա կորուսա-
նէ : Մ'ըր են ան երբեք միթիկ-
ները, ցոյցերը, « պատերազմ կու-
զենք, օտար միլամետութիւն, իմա
բարենորոգութիւն, չենք ուզել, գե-

պի Սոֆիա, գեպի Դանուբ, » ևն.
աղաղակները. ամէն ոք մօրուքը
ձեռքը, Թուրք ցամաք և գլխա-
հակ' ինչ երեք, ինչ եղանք ու ինչ
պիտի ըլլանք վրայ սկսած են խոր-
հիլ հիմա :

Եւրոպական աղբիւրներէ առ-
նուած տեղեկութեանց համաձայն՝
Թուրքերը իրենց նահանջին ատեն
Մակեդոնիոյ բազմաթիւ քրիստո-
նեայ գիւղեր արիւններու մէջ թու-
ղած են, թէպէտ իրենք ալ ստիպ-
ւած են փախլի շատ կէտերու վրա-
յէն, լքելով իրենց բոլոր զենքերը
ու բռնները : Միմիայն Մուսթաֆա
փաշայի մէջ Պուկարները ձեռք ան-
ցուցած են 300.000 քիւլո վարակի
գարի, հահադին քանակութեամբ պա-
րեն, 30 լեռնային թնդանութ, ապ-
մամթեր, զենք, փամփուշտ ևն. :
Թիւրք գերիներու թափօրներ Պել-
կրատի, Չէթինէի և Սոֆիաի ճամ-
բան են բռնած իրենց սպաններով
միասին ուր կը գիմեն գիլեր և ցե-
րեկ երկար տողանցումներով : Պու-
կար զօրախումբերու յառաջխաղա-
ցումը կը շարունակուի ամէն ուղղու-
թեամբ գեպի Մակեդոնիոյ սիրտը և
Պոլսոյ դուռները անընդհատ : Իդմի-
րի թիւրք զօրաբանակը որ 40.000
հոգիէ կը բաղկանար, 8 օրուան մէջ
Պոլս փոխադրուեցաւ օրական 5.000
հոգով :

Հեղին զօրախումբեր մտած են
թիւրք հոգը և գրաւած Լիւսոսան,
Սերֆիլէն, Եսնեան, Կորած Սէլանի-
կի երկաթուղոյ գծերը ու զինուոր
հանած Լէճոս և Թէնէտոս կղզիներ
ըր որոնք կը տիրեն Տարտանէլի
բերին :

Սերպ զօրավար Չիլքովի իւր իսկ
ձեռքով զարկեր սպաններ է իսլամ
ալպանացուց հահարկու պետ և Սու-
թան Համիտի երբեք սիրական իսա
Պուկարները :

Օրթոտքս սլաններու մեծ յար-
գանքի աւարկայ եղող Ս. Կոստան-
դինոսի հնամենի վանքը՝ հաստատ-
ւած վառնաի Էւքսինօկրատի ար-
քայական գեղեկին հոգեբուն վրայ,
ամբաղոծուած ըլլալով երկու թուրք
զրահաւորներէ, Ռուսիա բողոքած
է սոյն վանաւանական արարքին և
Սե յովու լեզոգութեան բռնաբա-
րումին դէմ :

Էսթրնէ-Մուսթաֆա Բաշա-Գըրգ
Գիլիսի շուրջ և մէջը մղուած
պատերազմները ամենէն արիւ-
նային եղած են ուր շուրջ քսան
հազար թուրք և պուկար զինուոր-
ներ նահատակ ինկած են Տաճկաս-
տանի բարենորոգութեան դատին :
Մակեդոնիոյ մէջ ուր որ պաշտօնեան
պատերազմիկները մուտ դարձելով
գրաւած են, այնտեղի քրիստոնեայ
բնակչութիւնները գիլերն իբր աղա-
տարներ գրկաբաց ընդունեւ են :

Պոլիս սկսած է առկաւ սրտամոր-
մօք հահաւոր տեսարանի մը առջև
գտնուիլ, պատերազմի արիւնաներկ
ապագադաշտերէն գնդակահար կամ
սուխախոց վիրաւոր զինուորներու
ժամանումով՝ որոնք երթալով շատ-
նալու վրայ են օրէ օր : Թուրքիայի

4. պօլսի մէջ երկիւղ սկսած է
 իրել թէ Թիւրքեր իրենց չարա-
 ար յաղթուելուն վրէժը կը խորհին
 ունել խեղճ ու հանդարտ քրիստո-
 նայ բնակիչներէն, զանոնք կօտո-
 նուելնելով, Եւրոպական դեսպան-
 ներ ժողով մը գումարելով խոր-
 ըրդակցեցան թէ ինչ միջոցներ

պէտք է ձեռք առնեն այդպիսի պատահականութեան մը դէմ:

Քեամիլ փաշան յայտարարեց է թէ իւր անձամբ պատասխանատու է ամէնքին ապահովութեան համար Կ. պօլսի մէջ և թէ հարկ եղած ամէն միջոցներ ձեռք առնուած են:

— Մեծ տէրութիւնները հրաման տուել են իրենց նաւատորմի զինքին մի քանի յաճախելու զրկել թիւրքական ջուրերը, ի հարկին պաշտպանելու համար իրենց հպատակներին կեանքն ու ստացուածքը:

— Բ. Դրան համաձայնութեամբ, մեծ պետութիւններ իւրաքանչիւրի կողմէն մէկ մէկ զբաւոր մարտանաւ ծառայելի ներդրուցէն ներս մտնելով կեցած է Կ. պօլսի առջև, ի հարկին պաշտպանելու համար իրենց հպատակները եթէ կոտորած պատահէ: Ռուսական զրահաւոր մ'ալ վստիօրի ներդրուցէն ներս մտած է:

Թիւրք կառավարութիւնը Կ. պօլսի զօրքերը զրկել է Սան Ստէֆանո որ պատերազմի դաշտէն փախող զօրքերը կեցուցնեն այնտեղ և չթողուն Կ. պօլսի մօտէն որ մի գուցէ խուժանը գրգռելով կոտորած յառաջ բերեն:

— Աւստրիական, անգլիական և ֆրանսական կառավարութիւնները մէկ մէկ յաճախաւ զրկեցին Սալոնիկ:

Տերութիւններ միջնորդութիւնը

Յրանաւի վարչապետ և արտաքին գործերի նախարար Տ. ֆուանքարէ միւս մեծ պետութիւններին հետ բա. նակցութիւն սկսած է պատերազմին վերջաւորութեան համար միջնորդելու մասին, քանի որ ա'լ յայտնի է թէ յաղթութեան նշանը դէպի որ կողմ հակած է: Անգլիա և Ռուսիա հտ. մամիտ կերկին ֆուանքարէի առաջարկին, բայց Աւստրիա և Գերմանիա կը վարանին դեռ, առարկելով թէ կարելի է նաև որ Թիւրքերը յաղթող հանդիսանան և հետևապէս գուցէ մերժեն տէրութիւններին միջնորդութիւնը ներկայ վիճակին մէջ:

— Պաշտպանական դաշնակից տէրութիւններին Պետերբուրգի գեսպանները իմացուցեր են Տ. Ֆուանքարէին թէ իրենք անպատեհ կը համարեն գետ տէրութիւններին միջամտութիւնը:

Վիեննայէն տրուած հեռագրի մը նայելով, Պուլկարները կուգին եղբոր անպատեհա մտնել Կ. պօլսի և իրենք թիւրքերը այնտեղ թիւրքիսին խաղաղութեան պայմանները:

— Լոնտոնի լրագիրներին հաղորդուած զեկոյց մը կըսէ թէ Տ. ֆուանքարէի առաջարկները հեռանալի են. 1. Դաշնակից զօրքերէն դաւաճուած տեղերին մէջ քաղաքական և վարչական փոփոխութիւններ ընդունուելով մեծ տէրութիւններէն. 2. Կ. պօլսի և իր սահմանա. բաժնին մէջ սուլփանի վահագնաւորութեան պահպանումը. 3. Եւրոպական դիպլոմատիոյ մը գումարել որին մասնակցին պաշտպանական տէրութիւններն ալ:

— Թիւրք կառավարութիւնը Յրանաւի վարչապետ Տ. ֆուանքարէին գիտուած մ'ըրած է խնդրելով որ պաշտպանական տէրութիւնները պարտաւորուին զինադադար մ'ընելու նայն մտքով գիտուած եղած է նաև Անգլիան: Տ. ֆուանքարէ պատասխանած է որ եթէ այդպիսի խնդրք մ'ընդունի, չեղողութեան որէնքներին գիտ վարուած կը լինի: Պաշտպանական տէրութիւնները զինադադարի պարտաւորացունել այս բազէին՝ կը նշա. նակէ անոնց զօրքերի եռանգը պաշտպանել և թիւրք զօրաբանակին ժամանակ տալ կազդուրուելու համար որ յետոյ աւելի գիտադրութիւն մ'ընէ իր հակառակորդներին: Տ. ֆուանքարէ յարեց է որ եթէ Թիւրքիա պարզ ու որոշ կերպով առաջարկէ միջնորդել հաշտութեան համար, սիրով յանձն կ'առնէ քննութեան ենթարկել այդ առաջարկը:

ՕՍԹԱՆԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ վեդիւր Ղազի Ամէտ Մուխթար փաշան հրաժարած լինելով Օսլթանը այդ պաշտօնին կողմէն Գեամիլ փաշան որ թէև Թիւրքիայի ամէնէն փորձառու և խոհեմ վարչա. գէտներէ մին է, բայց իր ՏԿ տարին ների ծանրութեան տակ կ'ըսէ լի. նելով՝ կը վախցուի թէ պէտք եղա. ծին չափ ոյժ և կորով չկրնայ ցոյց տալ, զիմադրելու համար ներկայ տաշնապալի վիճակի գիտաւորութիւններին և յոգնութիւններին:

Նոր վարչապետ Գեամիլ փաշան իր պաշտօնի մէջ պահած է արտաքին գործերի հաղադի նախարար Նորա տունկեան Գաբրիէլ Եֆէնտին և Ջ Յոյներ մտցուցած է իր նորակազմ նախարարութեան մէջ: Ելեմտական և առևտրական նախարար ներք կը մնան իրենց պաշտօնի մէջ: Հանրային շինութիւններին նախարար նախարար զօրավար Մալիհ փաշան ծավալին նախարար եղած է: Պատերազմական և ներքին գործերի նախարար նշանակուած է Ամէտ Էրօզի (?):

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊՅՈՒՆԻ-ՀԱՄԻՏ Կ. ՊՕԼԻՍ ԲԵՐՈՒՄԾ

Բ. Դրան խնդրանքին համեմատ, գերմանական կառավարութիւնն իր « Լորէլէ » պահանջաւոր զրկեց, Սալոնիկէն Կ. պօլսի փոխադրուելու համար Ապտիւլ-Համիտ ապահովագէտ Ծատ մը հօճաներ և իւլէմաներ կարծելով թէ անցած շաբաթի երկու. շաբաթի օր Կ. պօլսի կը հասնէր, կալարան գնացած էին դիմաւորել:

« Լորէլէ » Կ. պօլսի հասնելէ նոյն մեր 1ի ուրբաթ օր երեկոյեան ժամ 2ին: Ապտիւլ-Համիտ և իր հա. ընթերցող 6 կիներ, փոխադրուել են Պէլ. լէր-Պէլի պալատը որ Ապտիւլ Ազիզի օրով շինուած է վստիօրի ասիական արին վրայ: Ապտիւլ Համիտ խնդրել է շոգենաւին հրամանատարէն իր շը. նորհալաւութիւններ հաղորդել Դեր.

մանիալի կայսրին, իր ձախորդ օրերի մէջ իրեն համար բարեկամական դիրք մը բռնած լինելուն համար:

ՎՐԻՊԱԿ

Վանցի Տիւրք Մեարուպ Մ. Կեռ. յեանի՝ որ 1 տարեկան Արմենիա և զանազան գիրքեր նուիրած է Վանի Մ. Աւետիսեան գրադարանին, Ամբ. թիկա բնակած քաղաքին անունը սխալմամբ « Շիքակո » դրուած էր Արմենիայի նախորդ թուին մէջ. պէտք է լինի « Սէնդ Լուի »:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒ

Կ. ՊՕԼՍԻ ՀԱՅՐԱՍ ԿԵՐԱՐԵՆ ԱՆԻՆԱԿԵՐ ԾԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԵՊ)

ԳՐԵՑ ԱՂԶԱՐԻՑ

Այս հեռաքերքաշարժ գրուած էր Երկարացունէ ընտանեկան առև. գաղութներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապական. ուած վարքաւորքով որչա՞փ չարիք. ների պատճառ դարձած է և վեր ի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռք. ապանուած և անհետացած է ալ խարհէ: Գին 1 Քրօնգ:

ԺԳ

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐ (ԶԱԲԱՐԻԱ ՍԹՈՐԱՆՈՎ)

ՅՐԱՆՍԵՐԵՆԷ ԹԱԳԻՄԱՆԵՑ ԾԱՐՅԵՑ ՓԱՐՓՈՒՄԱԼԵԱՆ 1894

1 ֆրանկ և 40 սանթիմ:

Տարածելու համար մեծ քանակու. թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի:

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 Քրօնգ է:)

Essai sur l'Histoire de la LITTÉRATURE OTTOMANE, par K. J. BASMADJIAN, Officier d'Académie, Directeur de la revue arménienne « Banaser », Membre de la Société Asiatique de Paris et de la Société Philologique de Paris. 1910. Imprimerie V. et H. Der-Nercessian, Constantinople. Prix 6 fr. Chez l'Auteur, 9, rue Gazan, à Paris. 3 à la Librairie B. Balentz à Constantinople.

(Տիւրք Բասմաճյան մեծ ծառայութիւն մը մատուցած է հրատարակելով Օսմանեան գրականութեան այս Պատմութիւնը ուր թէև համառօտ և ամփոփ ոճով տեղեկութիւններ տրուած են թիւրք գրագէտներին և իրենց գործերի վրայ, բայց չտարի համար բոլորովին նորութիւններ են առնող: Մենք Հայերս որ թիւրքերին հետ միասին կապրինք, մեր մէջ շատ քիչեր ունինք որ կը ճանչեն թիւրք գրականութիւնը և անոր պատմութիւնը. արդէն մեր դրացի թիւրքերն ալ բնաւ չեն գիտեր ոչ մեր գրականութիւնը և ոչ մեր պատմութիւնը. և այս իրար չճանչնել, իրար չհասկնալն է որ թիւրքիայնակ ազգութիւններին միջև կատարեալ համերաշխութեան արգելք. ներքէ մին եղած է: Տիւրք Բասմաճյան, որի այս ութածալ 254 էրեսներէ բաղ. կացած երկասիրութիւնը գիւրացնելու համար Ն. Բ. Իշխան Սապահէտտին անոր տրամադրութեան տակ դրեց է իր ճոխ գրադարանը, գրէթէ միջազգայնացած ֆրանսերէն լեզուով կը ծանօթացնէ օսմ. գրականութեան պատմութիւնը և այդ

ծանօթութենէն մասնաւորապէս կրնան օգտուիլ թիւրքիսին և Հայերս ալ):

ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա

ՀԱՅ ԴԻԻՑԱԶՆՈՒՇԻ ՄԸ

Ք Տպագրութիւն

(Անուանի գրագէտ Ստեփան Ոսկանի գրած այս փոքրիկ վէպը որ հիմնուած է իրական դէպքի մը վրայ և հեղինակին արտօնութեամբ առա. լին անգամ առանձին տետրակով հը. բաւարարուած էր Մարտիլի մէջ Մ. ֆորթուգալեանի նոր բացած հայերէն տպարանէն, վաղուց արդէն սպասած լինելով, այս անգամ Բ. տը. պագրութեամբ կրկին լոյս տեսած է:

Գինն է 40 ՍԱՆԻՄ ԱՄԵՆ ՏԵՂ.

Մեծ քանակութեամբ գնողին զեղչ կը լինի: Պիմել հրատարակողին քի՛ այս ե. քի իր միւս հրատարակութիւններին հա. մար օրոք դեռ չեն սպասած:

Հասցէ՝ M. Portoukalian MARSEILLE (FRANCE)

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

Օրաթերք

տարեկան վեցամսեայ
Կ. Պօլս. 75 դրուշ 40 դրուշ
Գաւառները ... 100 » 50 »
Ամերիկա 6 տուար 3 տուար
Աւրիշ Երկրներ 30 Քրօնգ 15 Քր.

Հասցէ՝ Rédaction du journal AZA-TAMART.

Constantinople (Turquie):

ՈՇԻՍԱՆԲ

լրագիր հասարակական, տնտեսական և քաղաքական

Տարեկան բաժնորդագինն է Թիւրք. քի 15 դրուշ, Ամերիկա 1 1/2 տուր. և ուրիշ ամէն տեղեր 6 Քր.: Հաս. ցէն Rédaction du journal ACHKHA-DANK. à la librairie S. Tokadjian. SMYRNE (Turquie)

Եղիազար Մոնրատեան. Բնական Պատմութիւն Արշակ Բ. և անոր Պապ որդւոյն (Հայոց պատմութեան մէկ կարևոր կէտին վրայ քննադատական տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղա. բէկեան գրած է թէ « Հեղինակին այդ ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում իրան և այն ազգին, որին պատկանում է պատմութիւնը »): 2 Քր. 50

SETH. J. MESROVP History of the Armenians in India From the earliest times of the present day). 5 fr. 50

Բախնարան. Կիպրոս կղզի (Ա. Աշխարհագրական և պատմական տեսութիւն: Բ. Հայ գաղթականութիւն): 1 Քր. 25

ՏԵՐԵՆ-ԻՄԱԳԻՐ

Տ. ՓԱՐՓՈՒՄԱԼԵԱՆ ՄԱՐՏԻՆ

Հայերէն տպարան Մ. Փարթուգալեանի Le Gérant: François CARRIERE Marseille. — Imprimerie de Midi